

DYSLEXIEBELEID VPCO

AFDELING ONDERWIJSBELEID
VPCO, OKTOBER 2020

Inhoudsopgave

Inleiding	2
Visie op zorg	2
Wettelijke kaders	2
Dyslexie.....	3
Beleidsuitgangspunten	4
Schoolbeleid	4
Procedure	4
Aanpassingen	4
Accepteren	4
Stimuleren en motiveren	5
Compenseren	5
Dispenseren.....	5
Aanpassingen bij toetsen, proefwerken en examens	5
Controle op naleving	7
Communicatie	7
Intern	7
Ouders	7
Informatie.....	8
Intern	8
Externe instanties.....	8
Pro Bista.....	8
Psychologen.....	8
ETE	9
Inspectie	9
Websites en LEX App.....	9
Checklist	9

Inleiding

Dyslexie is een van de meest voorkomende stoornissen die wij bij leerlingen die onze scholen bezoeken, tegenkomen. De VPCO staat voor kwalitatief hoogwaardig onderwijs dat voor elke leerling toegankelijk moet zijn, ook voor leerlingen met speciale behoeften. Het beleid op dit gebied richt zich op uniformiteit en consequente naleving van de bestaande richtlijnen hiervan binnen alle scholen van de VPCO.

In dit beleidsstuk staat beschreven hoe de VPCO-scholen omgaan met de leerstoornis dyslexie. We beschrijven de visie van de VPCO, de wettelijke kaders waarbinnen de school/het schoolbestuur kan opereren en tenslotte benoemen wij de richtlijnen die voor alle scholen binnen de VPCO gelden, voor zover deze op het schooltype van toepassing zijn. In dit stuk wordt er onderscheid gemaakt tussen het VO en het FO. Het SO is in dit kader als onderdeel van het FO meegenomen.

Visie op zorg

Onze visie op (zorg)leerlingen is in onze Strategische Beleidskaders¹ treffend verwoord:

Leerlingen

Het onderwijs dat wij bieden heeft als centraal punt: het leerproces van de leerling. De leerling staat dus voor ons centraal. Dit betekent dat ons onderwijs erop gericht is om het leerproces van de leerling te ondersteunen. Maar ook de betrokkenheid van ouders bij ons onderwijs is gericht op de ondersteuning van het leerproces van de leerling.

Als het leerproces van de leerling centraal staat, betekent dit dat er onder andere voldoende differentiatie in de lessen moet zijn om leerlingen op maat te kunnen bedienen. Dit komt ook duidelijk naar voren in onze onderwijsvisie.

Er is een categorie leerlingen binnen onze school die extra ondersteuning nodig heeft. Deze ondersteuning willen wij graag bieden. Dit kan door er allereerst voor te zorgen dat er een goede zorgstructuur is. Alle scholen zullen werken met een zorgteam en voor dit team ook een coördinator aanstellen. Ten tweede dient er voldoende interne begeleiding te zijn door bijvoorbeeld een remedial teacher of een schoolmaatschappelijk werker, er moet voldoende expertise zijn om zo nodig leerlingen door te verwijzen. Om onze zorg ook goed te kunnen monitoren, maken onze scholen gebruik van een leerlingvolgsysteem waarin ook het zorgdossier van de leerling wordt bijgehouden.

Wettelijke kaders

In het landsbesluit eindexamens vwo, havo en vsbo, artikel 21 staat het volgende:

Artikel 21

'De voorzitter van de examencommissie kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van die kandidaat. In dat geval bepaalt de voorzitter van de examencommissie de wijze waarop het examen zal worden afgelegd. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de met het uitoefenen van het toezicht daarop belaste instantie.

Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat:

---

¹ Strategische Beleidskaders 2013-2018

- a. er een deskundigenverklaring is die door een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog is opgesteld,
- b. de aanpassing voor zover betrekking hebbend op het centraal examen in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten, en
- c. een andere aanpassing slechts kan worden toegestaan voor zover daartoe in de onder a. genoemde deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in die deskundigenverklaring.

Van elke afwijking op grond van het tweede lid wordt mededeling gedaan aan de met het uitoefenen van het toezicht daarop belaste instantie.'

In het handboek examinering 2020-2021 dat jaarlijks door de inspectie middels een Ministeriele Beschikking wordt uitgegeven staat in paragraaf 4.1.4 het volgende:

4.1.4 Kandidaten met dyslexie

*'Voor het treffen van aanpassingen in de wijze van examinering bij kandidaten met dyslexie is een deskundigenverklaring **noodzakelijk** en deze dient gemeld en ingeleverd te worden bij de Inspectie Onderwijs. De gangbare aanpassingen voor kandidaten met dyslexie betreffen verklanking (audio), een geschikte lettergrootte (vanaf 2013 geldt standaard voor het centraal examen Arial 12) en tijdverlenging (ten hoogste 30 minuten). Het inzetten van een voorlezer is alleen toegestaan als een ander adequaat middel ontbreekt en dient vóóraf aan het examen op het **Model opgave zorgleerlingen** te zijn gemeld aan de Inspectie Onderwijs.'*

Bovengenoemde documenten liggen ten grondslag aan dit beleidsstuk en aan het examenreglement dat jaarlijks in augustus door de scholen wordt uitgegeven.

Dyslexie²

Dyslexie betekent letterlijk: niet kunnen lezen. De term komt uit het Grieks. Dys = niet goed functioneren, beperkt, en lexis = taal of woorden.

Officieel wordt dyslexie in Nederland aangeduid als:

"Een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau."

Hardnekkigheid is een belangrijk kenmerk van dyslexie, niet alleen bij het leren lezen en spellen, maar ook bij het snel en vlot kunnen lezen.

Dyslexie is een stoornis in het technisch lezen, niet in het begrijpend lezen. Dyslexie kan het begrijpend lezen wél belemmeren. Dit is het geval als het technisch lezen onevenredig veel aandacht en energie vraagt, zoals bij een kind met dyslexie.

Dyslexie belemmert ook het vlot leren lezen. De meeste kinderen met dyslexie leren uiteindelijk wel lezen, maar blijven trager lezen. Ze moeten er meer energie in steken en zijn sneller afgeleid dan de gemiddelde lezer. Dat gaat vaak ten koste van het begrip van wat gelezen is.

Ongeveer 3,6% van de leerlingen heeft ernstige enkelvoudige dyslexie. 'Enkelvoudig' betekent dat er bij de leerling naast dyslexie geen sprake is van één of meer andere (leer)stoornissen.

---

² <https://balansdigitaal.nl/kennis/wat-is-dyslexie/>

Beleidsuitgangspunten

Schoolbeleid

Elke school heeft een dyslexieprotocol. Een dyslexieprotocol is een document waarin staat welke procedure de school doorloopt om zo goed mogelijk om te gaan met leerlingen met dyslexie. Het dyslexieprotocol is afgeleid van en in overeenstemming met het VPCO-brede dyslexiebeleid en omvat in elk geval de hieronder genoemde uitgangspunten:

Procedure

De meeste leerstoornissen maar in het bijzonder dyslexie, worden al op jonge leeftijd in het FO gediagnosticeerd. Dit kan door de ouder opgemerkt worden maar kan ook worden gesignaleerd door de klassenleerkracht of de RT-er. De casus wordt in het zorgteam ingebracht. Onderling wordt afgesproken welke actor binnen het zorgteam zich over de casus ontfermt.

Indien nodig benadert het zorgteam de ouder voor het aanvragen van een psychologisch onderzoek. Wanneer de leerkracht, gesteund door het zorgteam de ouder hierover benadert, zijn de zorgen over de prestaties van de leerling van dien aard dat expertise van buitenaf noodzakelijk is. In het VO komt de leerling vaak al met een diagnose binnen. De school kan alleen specifieke hulp verlenen als zij in het bezit is van een gedegen diagnose en handelingsadviezen. De deskundigenverklaring is daarbij belangrijk en wordt voorgeschreven door een erkende psycholoog/orthopedagoog.

Op het moment dat de ouder het psychologisch rapport/de deskundigenverklaring deelt met (het zorgteam van) de school, wordt samen met de ouder het zorgtraject besproken en vastgesteld. Dit houdt met name in hoe wordt omgegaan met het maken van toetsen en examens. De ouder en de leerling tekenen voor het gebruikmaken van de extra faciliteiten die de school in dit kader biedt (zie brief extra faciliteiten). De VO-scholen identificeren deze leerlingen middels een (aantekening op de) schoolpas/dyslexiekaart. Zo zijn alle docenten op de hoogte van welke leerling welke aanpassing behoeft.

De leerlingen worden door tussenkomst van het schoolbestuur bij de inspectie aangemeld, onder vermelding van de betreffende stoornis, inclusief de deskundigenverklaring. Dit gebeurt twee keer per jaar.

Aanpassingen

Elk kind is anders. De ernst en het type dyslexie verschilt daarom ook per leerling. Ook de manier waarop de leerling omgaat met dyslexie en hoe deze leerling de stoornis ervaart in het dagelijks leven, verschilt. Dit kan ook per leeftijd verschillen. Daarom kan er nooit één protocol bestaan dat voor alle leerlingen geldt. In dit stuk wordt aangegeven welke verschillende soorten aanpassingen mogelijk zijn. Het kan zo zijn dat een leerling in meerdere of mindere mate gebruik zal maken van de aanpassingen en in sommige gevallen zullen er aanpassingen worden toegestaan die niet in dit document zijn opgenomen. De aanpassingen worden te allen tijde besproken met de ouders en kunnen al dan niet worden aangeboden, afhankelijk van de mogelijkheden van de school en/of van de leerling.

Accepteren

Het is belangrijk dat de leerling wordt geïnformeerd over zijn/haar dyslexie en wat dit betekent voor zijn/haar functioneren op school. Ook de medeleerlingen moeten op de hoogte zijn van de stoornis om te kunnen begrijpen in welk kader eventuele aanpassingen worden ingezet. De school zorgt ervoor dat deze informatie wordt gecommuniceerd met de leerlingen.

In elk geval zullen er in dit kader de volgende acties worden ondernomen:

- Minimaal een keer per jaar organiseren de VO-scholen een uitwisseling tussen leerlingen met dyslexie waarin de leerlingen tips krijgen hoe om te gaan met dyslexie en waarin ze ervaringen, successen en tips aan elkaar kunnen uitwisselen.
- Jaarlijks vindt er een informatiesessie plaats voor ouders, waarin er algemene informatie wordt gegeven over dyslexie en waarbij ouders tips krijgen hoe ze hun kind het beste kunnen ondersteunen en begeleiden. Deze informatiebijeenkomst wordt georganiseerd door de zorgteams van de VPCO-scholen.
- De zorgteams van de VPCO-scholen voorzien de collega-leraren van informatie over dyslexie. Dit kan op individuele basis of in een informatiebijeenkomst.

Stimuleren en motiveren

Onder stimuleren en motiveren wordt verstaan, alles wat gedaan kan worden om de successen van de leerling te vergroten. Denk bijvoorbeeld aan plaats van de leerling in de klas, een buddy die kan helpen met bijvoorbeeld huiswerk opschrijven in de agenda, extra instructie, duo-lezen, overschrijven (van het bord) beperken, extra momenten inschakelen van controle en feedback ('heb je het begrepen?'), contacten onderhouden met ouders, etc.

Compenseren

Het gaat hier bijvoorbeeld om aanpassing en/of versoepeling van normering, spreiding van toetsen, rekening houden met de lettergrootte, (klassikale) leesbeurten zo veel mogelijk vermijden, mondelinge presentaties i.p.v. schriftelijke verslagen, gebruik van hulpmiddelen als computer/laptop, leeslineaal of -venster, audio, woordenboek, rekening houden met de rusttijd tussen toetsen bij een toetsweek etc.

- Het maximale aantal toetsen in het VO bedraagt 6.
- Het maximale aantal toetsen per dag bedraagt in het VO 2.
- In het FO is het aantal toetsen per dag maximaal 2 en per week 5.
- De leerlingen krijgen niet twee toetsen voor Moderne Talen op één dag.
- Tussen twee toetsen op één dag is er een pauze van minstens 10 minuten.
- In het FO wordt bij de bepaling of een leerling naar een hoger AVI-niveau gaat, wordt gebruik gemaakt van het instructieniveau in plaats van het beheersingsniveau.

Dispenseren

Hierbij kan gedacht worden aan dispensatie voor bepaalde vakken, huiswerk verminderen, uit- of afstellen, overschrijven, mondelinge beurten.

- Wanneer dispensatievoorstellen worden gedaan in de psychologische rapporten neemt de school contact op met de inspectie over de uitvoer van deze voorstellen.

Aanpassingen bij toetsen, proefwerken en examens³

De aanpassingen die in het examen worden toegepast moeten een logisch gevolg zijn van het onderwijstraject dat de leerling bewandelt. Zo heeft een leerling met dyslexie zowel in het FO als in het VO recht op extra tijd tijdens proefwerken en toetsen, omdat dit ook een aanpassing is waar de leerling op de eindtoets (FO) of in het examen (VO) recht op heeft. Het is bijvoorbeeld niet logisch dat een leerling in het VO die niet gewend is aan verklanking (audio) bij toetsen, pas bij het examen geconfronteerd wordt met deze aanpassing.

---

³ Handboek Examinering Inspectie, Examenblad VO-EET no 68

In sommige gevallen kan in overleg met ouders besloten worden om de aanpassingen af te bouwen of stop te zetten met het oog op de voorbereiding tot het examen. Dit gebeurt in het geval de aanpassing niet wordt aangeboden in het examen en heeft tot doel de leerling te laten wennen aan de situatie tijdens het examen. Een voorbeeld hiervan is het versoepelen van de normering. Dit is met name in het FO het geval.

Wegens grote organisatorische gevolgen die het inzetten van de aanpassingen heeft voor de school, wordt van de leerling verwacht dat hij consequent gebruik maakt van de mogelijkheid die hem wordt geboden. Mocht de leerling, ondanks het feit dat hij er recht op heeft, toch afzien van de aanpassing die hem wordt aangeboden, wordt dit op schrift vastgesteld en ondertekend door de leerling en (bij minderjarigheid ook) de ouder (zie brief afstand doen van faciliteiten).

Alle proefwerkteksten worden afgedrukt op Arial 12, het gangbare lettertype en de gangbare lettergrootte voor het examen. Afhankelijk van de behoefte van de leerling worden proefwerkteksten uit voorgedrukte proefwerkbladen, aangepast.

Leerlingen die in het zorgtraject bekend staan als dyslectisch, kunnen bij het examen gebruik maken van een aantal door het ministerie/de inspectie vastgestelde aanpassingen. Niet alle compensatiemiddelen die gedurende de voor-examenjaren tijdens toetsen zijn gebruikt, kunnen worden ingezet bij de centrale examens. Van overheidswege zijn de volgende compensaties/mogelijkheden bij het examen toegestaan:

- 15 of 30 minuten extra tijd (resp. FO/VO)
- Gebruik van zorglokaal (FO en VO)
- Audio/spraaksynthese (VO)
- Gebruik computer (VO)
- Rekenkaart (VO)

Deze mogelijkheden kunnen ook ingezet worden voor de toetsen en proefwerken. Bij examenkandidaten geldt, dat van de inzet van deze middelen per individuele leerling de inspectie op de hoogte moet worden gesteld. De aanvraag voor audio/spraaksynthese wordt door de school gedaan bij het Expertisecentrum voor Toetsen en Examens (ETE). Dit gebeurt aan het begin van het schooljaar.

Niet alle compensatiemiddelen kunnen altijd worden ingezet. Zo zijn er bijvoorbeeld voor leerlingen uit het VSBO voor een groot aantal examens geen ingesproken examenteksten beschikbaar.

Vanaf 2013 geldt voor het centraal examen een lettergrootte van 12 en lettertype 'Arial'. Deze lettergrootte geldt ook al voor het FO bij de EFO-toets. Daarmee is het vergroten van teksten als extra compensatie voor dyslecten niet meer aan de orde.

Wat zeker niet is toegestaan als hulpmiddel in het VO is:

- Digitaal woordenboek;
- Spellingscontrole op de laptop;
- Spellings- of grammaticaregels.

Voor het FO wordt voor de eindtoets alleen extra tijd toegekend als compensatiemiddel. Eventueel andere in te zetten middelen worden eerst ter goedkeuring voorgelegd aan de inspectie.

Voor een toets of proefwerk geldt dat de leerling 20% extra tijd kan krijgen.

Hoewel we met dit dyslexieprotocol trachten het beleid rond dyslexie goed in beeld te hebben voor elke betrokkene, kunnen er zaken over het hoofd worden gezien. Vooral in het VO wordt de leerling aangespoord om zijn/haar eigen verantwoordelijkheid te nemen om bij de mentor aan te kloppen als het een of het ander niet loopt volgens afspraak. In het VO heeft de mentor regelmatig, doch minstens drie keer per jaar een gesprek met de leerling over zijn/haar dyslexie en de aanpassingen die worden aangeboden. Er is minstens twee keer per jaar een gesprek met ouders waarin dit aan de orde komt. In het FO wordt eveneens minstens twee keer per jaar een gesprek met de ouders gehouden om de voortgang te bespreken.

Controle op naleving

De inspectie voert jaarlijks controle uit op het naleven van de afspraken met betrekking tot leerlingen met een (leer)stoornis of -probleem. Zij ziet erop toe dat de aanpassingen die voor het examen worden aangevraagd in lijn zijn met de aanbevelingen in de deskundigenverklaring en met het eerder bewandelde onderwijstraject. De inspectie kan een examen nietig laten verklaren als er aanpassingen tijdens het examen worden toegepast, die niet in de voorschriften staan. De betreffende actoren binnen de school voor voortgezet onderwijs zijn op de hoogte van de voorschriften die zijn opgenomen in het handboek examinering dat jaarlijks door de inspectie wordt uitgegeven en in het examenreglement dat door het schoolbestuur wordt verstrekt.

De inspectie wordt op de hoogte gehouden van de zorgleerlingen middels een lijst die twee keer per jaar bij deze instantie moet worden ingediend. Bij twijfel over het wel of niet toestaan van compensatie- en/of dispensatiemiddelen wordt altijd de inspectie geraadpleegd.

Communicatie

Intern

Het zorgteam en de leraar/mentor van de betreffende leerling zijn verantwoordelijk voor het rapporteren van acties, gespreksverslagen, gemaakte afspraken en resultaten in het leerlingvolgsysteem (SOM of Parnassys). Ook draagt het team zorg voor een goede communicatie naar collega's toe over afspraken die worden gemaakt in verband met de pedagogisch didactische aanpak. Ook wanneer handelingsplannen worden aangepast worden alle betrokken collega's daarvan op de hoogte gesteld.

Ouders

De ouders zijn verantwoordelijk voor het geven van informatie aan de school over de (leer)stoornis van hun kind. Ook dragen de ouders zorg voor het vernieuwen van het psychologisch rapport en/of de deskundigheidsverklaring indien dit nodig wordt geacht. De betrokken actoren van de school nodigen de ouders minstens één keer per jaar uit voor een gesprek over de voortgang van de leerling met betrekking tot de stoornis. Daarin wordt besproken welke aanpassingen voor de leerling gelden en hoe de leerling zich ontwikkelt. Ook worden tijdens dit gesprek vragen van de ouders beantwoord en ontvangen de ouders, indien relevant, bruikbare tips.

Indien daar behoefte aan is, worden er per jaar meerdere gesprekken gevoerd tussen de ouder en de school. Alle gespreksverslagen worden opgenomen in het leerlingvolgsysteem.

Informatie

Intern

De school organiseert informatiebijeenkomsten voor ouders over dyslexie. Ook voorziet de school de ouders van betrouwbare informatie over dyslexie via websites of informatiefolders. Het zorgteam houdt het docententeam op de hoogte van de ontwikkeling met betrekking tot de stoornis.

Externe instanties

De school maakt gebruik van de kennis en het materiaal van externe actoren zoals Pro Bista, de psychologen en/of overheidsinstanties zoals ETE of de inspectie.

Pro Bista

Pro Bista, het blinden- en slechtziendeninstituut, heeft een afdeling die zich ontfermt over kinderen met dyslexie. Deze afdeling is in het leven geroepen na verschillende verzoeken van ouders en onderwijsinstanties. Ouders en onderwijsinstanties kunnen bij Pro Bista met name terecht voor hulpmiddelen zoals de leesloep en de leesliniaal en de Daisy reader. De loep en de liniaal zijn middelen die gebruikt worden om teksten en afbeeldingen te vergroten. De Daisy reader is een apparaat dat een opgenomen tekst kan 'voorlezen'. Verder zijn bij Pro Bista vrijwel alle, in elk geval de meest gebruikte onderwijsmethodes, in audio verkrijgbaar.

De Daisy reader

De leesloep

De Leesliniaal

Psychologen

Voor vragen over de aanpassingen die worden geadviseerd in het psychologisch rapport kan het zorgteam contact opnemen met de psycholoog die het onderzoek heeft gedaan. Verder kan contact worden opgenomen met de psychologenvereniging 'PsyCur' via het email adres psycur@gmail.com voor allerlei vragen rondom beschikbare erkende psychologen/orthopedagogen, onderzoeken en behandelingen.

ETE

Vanuit het ETE worden de scholen voorzien van de informatie over de laatste ontwikkelingen met betrekking tot de aanpassingen die bij het examen zijn toegestaan voor leerlingen met een bijzondere behoefte. De aanvraag voor audio/spraaksynthese wordt bijvoorbeeld bij ETE gedaan.

Inspectie

De inspectie is het toezichtsorgaan dat controleert op de naleving van de extra voorzieningen in het (voor)examenjaar. Bij vragen over allerlei zaken betreffende leerlingen met een zorgbehoefte kan de school terecht bij de inspecteur.

Websites en LEX App

Voor meer informatie over dyslexie kunnen o.a. de volgende websites worden geraadpleegd.

www.kennisnet.nl ; www.steunpuntdyslexie.nl ; www.balansdigitaal.nl.

De LEX-app (te downloaden via de Apple store of de Android store) is een voorleesapp die wordt aanbevolen door fundashon Pro Bista. Via deze app kunnen de leerlingen de schoolboeken beluisteren. De meest gebruikte schoolboeken zijn opgenomen in de bibliotheek van LEX. Deze app vervangt in feite de Daisy reader.

Checklist

De acties met betrekking tot de procedure op een rij:

	<i>actie</i>	✓
1	Interne signalering	
2	Er is een geldig psychologisch rapport of deskundigenverklaring van de leerling	
3	Het zorgtraject wordt vastgesteld en minstens twee keer per jaar met ouders besproken.	
4	De aanpassingen die gelden voor de leerling zijn vastgesteld en er is een gesprek geweest met de leerling hierover	
5	De ouders zijn op de hoogte van de aanpassingen, ook als daarin verandering is gekomen	
6	De leerling heeft een dyslexiepas/kaart (VO)	
7	Bij de overdracht naar een volgend leerjaar wordt de leerling door het zorgteam opnieuw in beeld gebracht bij de nieuwe leerkracht/mentor	
8	De aanpassingen die zijn toegekend bij de leerling worden consequent toegepast	
9	Collega-docenten zijn op de hoogte van de gevolgen van de stoornis voor het onderwijs	
10	De inspectie is in het bezit van de lijst zorgleerlingen en de deskundigenverklaringen (twee keer per jaar)	
11	Alle acties die in dit kader worden gevoerd, zijn opgenomen in het leerlingvolgsysteem	
12	De zorgcoördinator ziet erop toe dat de dossiers van de leerlingen met dyslexie optimaal worden bijhouden in het leerlingvolgsysteem.	